

Revierbesetzung und Durchzug des weissternigen Blaukehlchens (*Luscinia svecica cyaneocula*) im Frühjahr. Die Vogelwarte, 18: 185—197. — TINBERGEN, N., 1952, Instinktlehre. Berlin—Hamburg. — 1953, Social behaviour in animals. London—New York.

Selostus: **Sinirinnan käyttäytymisestä.**

Sinirinnan pesintäaikaisia käyttäytymispiirteitä kuvataan Suomen Lapissa suoritettujen kenttähavaintojen ja atrappikokeiden valossa, ja tuloksia verrataan LACKIN Englannissa saamiin punarintaa koskeviin vastaaviin tuloksiin.

Sinirinnalla ainoastaan koiraat reagoivat atrappeihin (ad. naaras, ad. koiras, nuori lintu ja koiraan pää rintakuviineen). Koiraat imponoivat samalla tavalla sekä koiras- että naarasatrapille. Sinirinta-koiraan aggressiiviselle käyttäytymiselle on sinisellä ja lisäksi oranssilla sama merkitys kuin punarinnan vastaavalla käyttäytymiselle »punaisella».

Sinirintanaaraalta puuttuvat kirkaat värit ja niitä tehostavat eleet. Niinpä se ei myöskään reagoi atrappeihin vaikka se aistii värejä samoin kuin koiras.

Sinirinta-populaatiossa on parittomia, ilmeisesti nuoria koiraita, jotka tuntee höyhenpuvun epätäydellisestä värityksestä. Nämä oleskelevat parien lähetyvillä, imponoivat vielä ruokintavaiheessakin oleville naaraille ja tulevat kernaasti atrapille. Eräissä tapauksissa niiden havaittiin ruokkivan poikasia. Myös selvästi polygamisia koiraita todettiin. Rengastuksien avulla voitiin havaita emolintujen syöttävän muitakin kuin omia poikasia pesästäälhdön jälkeen.

Havaintoja lapin uunilinnusta (*Phylloscopus borealis*) Pohjois-Karjalassa kesällä 1959.

HANNU LAINE, ESKO LAPPI & ILKKA PIIRONEN

Allekirjoittaneiden ollessa retkeilyllä kesäkuun 16. päivänä 1959 Ilomantsin Naarvassa Aittosenlammen maastossa kiintyi huomiomme mainitun lammen eteläpäässä meille kaikille kolmelle outoon linnunlauluun. Laulu, joka kantautui korviimme n. 300 metrin päästä, oli 2—2 1/2 sekuntia kestävä kirkas, sirittäjämainen helinä. Tällöin puolenpäivän aikoihin lintu lauloi melko intensiivisesti rannan läheisyydessä kangaskorvessa. Ennenkuin onnistuimme pääsemään näköetäisyydelle, lintu lopetti äkkiä laulunsa ja lensi pois. Laulu toi mieleen sirittäjän sirinän, mutta sen rytmi ei ollut kiihtyvää, vaan tasainen, eikä myöskään aivan niin nopea kuin sirittäjän laulun loppuosa. Äänen sävelkorkeus pysyi koko ajan samana. Se toi myös mieleemme hernekertun yksitoikkoisen säksätyksen, mutta tähän verrat-

tuna laulu oli taas huomattavasti nopeampirytmistä. Mielestämme laulu voitiin sijoittaa johonkin näiden kahden lajin laulun välimaille.

Noin tunnin odoteltuamme ja etsiskelyämme poislentänyttä lintua onnistuimme tavoittamaan sen uudestaan. Tällöin se oli siirtynyt rantaan pitkin hiukan lännemmäksi. Se liikkui korkealla puiden latvaoissa, emmekä pystyneet näkemään sitä kuin vilaukselta. Muutamaa tuntia myöhemmin tapasimme linnun jälleen ja iltapäivän kuluessa näimmekin linnun pariin otteeseen. Ensimmäisellä kerralla näimme sen suuren haavan latvuksessa, mutta vain hetken aikaa. Jälkimmäisellä kerralla saimme tarkastella lintua hieman paremmin sen laulussa korkean männyn latvassa rannan läheisyydessä. Iltapäivän (klo 17) valaistuksessakin saatoimme todeta sen *Phylloscopus*-sukuun kuuluvaksi, johon olimme päätyneet myös laulun perusteella käyttäen apuna mukanamme olleita lintukäsikirjoja. Lintu lauloi useita kertoja nokka pystyssä, kurkkuhöyhenet pörröllään jo kuvatun yksitoikkoisen säkeensä. Välillä se suki höyhenystään. Mitään värityksen erikoistuntomerkkejä emme kuitenkaan voineet erottaa pitkähkön havaintoetäisyyden vuoksi. Jonkin ajan kuluttua lintu jälleen katosi näkyvistämme, ja meidänkin oli poistuttava paikalta ajankohdan myöhäisyyden vuoksi. Tällä havaitulla yksilöllä ei ollut siis mitään vakiuituisia laulu- tai oleskelupaikkaa, vaan se liikkui sinne tänne ainakin 5 hehtaarin alueella. Etäisimpien havaittujen laulupaikkojen väli oli n. 400 m. Ilmeisesti kyseessä oli reviiritön ja naaraaton koiras, joka mahdollisesti vielä oli muuttomatallaan.

Kahta päivää myöhemmin, siis 18. VI, teimme uuden retken tällä kertaa Enon ja Kontiolahden pitäjien rajamailla olevaan Kolvanan uuroon. Ennenkuin olimme ennättäneet laskeutua varsinaiseen rotkolaaksoon, kuulimme yllätykseksemme samanlaista laulua kuin aikaisemmin Ilomantsissa, Aittosenlammella. Tämä *Phylloscopus*-yksilö lauloi uuron eteläpäässä koillisrinteellä korkeassa OMaT-sekametsässä. Saimme myös linnun näkyviimme, mutta se pysytteli täälläkin korkealla puiden latvuksissa. Mieluisimpina laulupaikkoina sillä tuntuivat olevan korkeiden rinnekuusten latvat. Lintu lauloi innokkaasti koko sen ajan, minkä viivyimme paikalla (klo 08.15—11.00). Täälläkin se siirtyi paikasta toiseen käväisten välillä rotkon vastapäisellä rinteellä, mutta palaten sitten takaisin. Säe oli tällä yksilöllä hivenen pitempi, n. 3 sekuntia kestävä, mutta muuten täysin samanlainen, monotoninen, samalla korkeudella helisevä, alkaen ja loppuen yhtäkkiä. Lintu lauloi keskimäärin 5 säettä minuutissa. Asetuimme täällä

eri paikkoihin rinteellä odottelemaan kärsivällisesti linnun ilmaantumista lyhyemmälle näköetäisyydelle. Pitkän odotuksen jälkeen onnistuikin allekirjoittaneen Laineen monivaiheisen hiipimistoiminnan tuloksena päästä lähelle lintua, joka oli tällöin laskeutunut lähemmäksi maata lehtipuiden alaoksille ruokailemaan. Hyvissä valaistusolosuhteissa, n. 10 metrin päästä 12 × 50 kiikarilla katsottuna oli linnulla havaittavissa selvä silmäkulmanjuova, 2 vaaleata poikkijuovaa siivillä, joista etumainen hyvin heikko sekä selän värinen yläperä. Viime mainittu seikka eliminoi lopullisesti *Ph. bonelliin*, joka oli käsikirjojen laulukuvausten vuoksi jouduttu ottamaan huomioon. Tämä havainto varmisti lopullisesti, että kyseessä oli lapin uunilintu, *Ph. borealis*, jota siis myös Aittosenlammen yksilö edusti.

Tapasimme Kolvanassa lapin uunilinnun kaiken kaikkiaan kolmessa paikassa. Puolen päivän maissa kuului pari kertaa laulua em. paikasta pohjoiseen Verkkovaaran rinteeseen alapuolella, mutta ääni lakasi pian kuulumasta. Iltapäivällä klo 14 tienoissa totesimme vielä kolmannenkin *borealis*-koiraan, tällä kertaa Urkan talon pohjoispuolella MT-sekametsässä. Mahdollisesti Kolvanankin yksilöt olivat vielä muuttavia.

Mainittakoon vielä, että maist. Aarre Laaksonen retkeilytovereineen tapasi yhden laulavan lapin uunilintu-yksilön 22. VI ja 28. VI 59 Kolvanan uurossa (kirj. ilm.). Tapaamispaikka sijaitsi Verkkovaaraa vastapäätä uuron rinteellä. Hänen kertomansa mukaan laji aloitti laulunsa 22. VI klo 00.45 yöllä, ja laulajaa seurattiin aina klo 04.30 saakka, jolloin lintu jäi ilmeiselle reviirilleen havainnoitsijoiden poistuessa paikalta. Lintu lauloi enimmäkseen koivujen latvaosissa, mutta kolmesti myös kuusessa. Laulun keskipituus oli ollut n. 3 sekuntia, laulumaksimi 5—6 kertaa minuutissa ja kuuluvaisuus tyynessä yössä n. 300 metriä. Laaksonen mainitsee laulun lähimpinä vertailukohteina myös sirittäjän ja hernekertun. Linnulla ei todettu selvää siipijuovaa, mutta silmäkulmajuova oli selvä ja jalat vaaleat. 28. VI tavattu yksilö lauloi samalla paikalla kuin viikkoa aikaisemmin tavattu.

FRITZÉN ja TENOVUO (1957) ovat tavanneet Kolvanan uurossa lapin uunilinnun 2. VII 53.

Kiintoisana lisäpiirteenä tulkoön mainituksi, että Kolvanan uuron liepeillä oli *Phylloscopus*-lajisto erittäin hyvin edustettuna. Samalta paikalta saattoi nimittäin 18. VI 59 kuulla viittä eri *Phylloscopus*-lajia, nimittäin lapin uunilinnun lisäksi uunilintua, *Ph. trochilus*, til-

talttia, *Ph. collybita*, sirittäjää, *Ph. sibilatrix* ja idän uunilintua, *Ph. trochiloides*. Viime mainittua ei FRITZÉNIN ja TENOVUON kirjoituksessa sanota tavatuksi Kolvanasta. Sekä sirittäjiä että idän uunilintuja tapasimme 4 laulavaa koirasta kumpaakin. Laulujen vertailuun oli siis erinomaiset mahdollisuudet.

Kirjallisuutta tutkiessamme kiinnitimme huomiotamme siihen, että lapin uunilinnun laulu kuvattiin kahdesta aiheesta muodostuneeksi. Kuulemamme laulu oli sen sijaan yksiosainen. Esim. LEHTONEN (1955) merkitsee laulun 10—15 tavuiseksi *trill-trill-trill-trill . . . srrrrr*. Suunnilleen samoin se kuvataan KIVIRIKON Suomen lintujen 2. painoksessa ja HORTLINGIN Lintukirjassa. Mielestämme lajin laulun kirjaimin merkityssä kuvauksessa on parhaiten onnistuttu eräissä ruotsalaisissa käsikirjoissa, joissa ilmenee laulun helisevä l-konsonanti. On tietenkin selvää, että kirjaimin merkitty kuvaus on vaihtelevaa henkilöstä ja kielestä riippuen ja vaatii ehdottomasti selitykseksi sanallista kuvausta ja vertailua, mutta on kuitenkin tarpeellinen. Esim. ROSENBERGIN (1953) teoksessa sanotaan, että »sångstrofen är ett ungefär tre sekunder långt, omkring 20-stavigt svirrande eller dallrande *tyll-yll-yll-yll . . .*, som ger vissa idéassociationer med låtar från sydligare traktens blåmes . . .» Edelleen hän mainitsee, että »... när sångaren är som mest i tagen, får strofen ett par fina förslag». ROSENBERGIN kuvausta laulusta pitää myös SWANBERG (1953) yhtenä parhaimmista perusteellisissa tutkimuksissaan lapin uunilinnusta. Laulun kaksiosaisuudesta kyseen ollen viitattakoon vielä WITHERBYN etc. kuvaukseen (*The Handbook of British Birds II. 3rd impr. 1945*), jossa mainitaan, että »... song is usually, but not invariably preceded by the clicking tzick-note, uttered 1—3 times». Itse merkitsimme kuulemamme laulut paikan päällä muistiin monotoniseksi *tylylylylylylylyly*-helinäksi ilman mitään etuääniä. Edullisimmilta kuuloetäisyyksiltä näiden olisi pitänyt erottua. Lapin uunilinnun laulun äänen korkeuden ja rytmin muuttumattomuuteen on meillä Suomessa kiinnittänyt huomiota PIIPARINEN (1956) tavatessaan lajin Lappeenrannassa 1951. FRITZÉNIN ja TENOVUON Kolvanassa tapaama yksilö oli laulanut kaksiaiheisesti siten kuin käsikirjoissa yleensä on kuvattu (suull. ilm.). M. Ingerttilä on myöskin tavannut kesällä 1959 Kajaanin lähistöllä lapin uunilinnun, jonka laulussa erottui etuääniä.

Edellä olevat havaintomme viittaavat siihen, että lapin uunilintua tavataan edelleenkin Pohjois-Karjalassa, sekä että lajin yksilöt laulavat meillä toisinaan yksiosaisen säkeen ilman »si si»-etutavuja. Mei-

käläisissä käsikirjoissa on kuitenkin tähän seikkaan kiinnitetty huomiota sangen vähän. Lajin laulutapaan on syytä kiinnittää huomiota eri puolilla Suomea jatkuvastikin.

Kirjallisuutta: FRITZÉN, N. & TENOVUO, R., 1957, Lintuhavaintoja Pohjois-Karjalasta. L.T. 61: 146. — LEHTONEN, L., 1955, Jokamiehen lintukirja. Helsinki. — PIIPARINEN, T., 1956, Lapin uunilintu, *Phylloscopus borealis* (Blas.), Lappeenrannassa. O.F. 33: 74. — ROSENBERG, E., 1953, Fåglar i Sverige. Uppsala. — SWANBERG, P. O., 1953, Om nordsångaren (*Phylloscopus borealis* Blas.). Vår Fågelvärld 12: 49—78.

Summary: **Observations of the Arctic Warbler in northern Karelia in the summer of 1959.**

The authors recorded a singing male, obviously on passage, on June 16 at Naarva in the commune of Ilomantsi. Two days later three singing specimens were noted at Kolvana in Kontiolahti. The behaviour and the voices of the birds observed are described. The males were heard singing only clear short repeated trills. Each trill lasted for 2,5—3 seconds.

Tiedonantoja - Meddelanden.

1. *Melanocorypha bimaculata* tavattu Suomessa.

Mennessäni 13. I 1960 P o r i s s a, Musassa olevan kotini ullakolle laukaisemaan siellä olevaa rengastuspyydystä huomasin pyydyksessä muutamien keltasirkkujen joukossa oudon näköisen linnun. Pudotin pyydyksen alas ja hain ko. linnun sisään, jossa tutkistelin sitä tarkemmin ja rengastin sen.

Linnun pituus oli arviolta n. 19 cm. Ruumis vaikutti melko tukevalta, samoin pää. Nokka oli hyvin paksu, nilkat melko korkeat ja pyrstö aika lyhyt. Tarkemat mitat olivat: nokka 14,3 mm, nilkka 31 mm, takavarpaan kynsi 9,2 mm ja siipi 123 mm.

Väriytyksensä oli seuraavanlainen: yläpuoli harmaanruskea, tummaviiruinen, alapuoli likaisen valkoinen. Ylänokka päältä harmaa ja sen alareunassa kellertävä viiru, alanokka tummaa kärkeä lukuun ottamatta kellertävä. Nokan tyvestä kulki silmän yläpuolitse vaalea juova. Silmän kohdalla oli tumma juova, mikä silmän takana kaartui alaspäin. Otsassa oli punertava vivahdus. Kuvun poikki oli molemmin puolin musta, kapea viiru. Sen takana oli muutamia ruumiinsuuntaisia täpliä. Kuputäplien alapuolella oli muuta vatsapuolta tummemmat varjostumat. Siivet olivat tummanruskeat, sulissa ja höyhenissä vaaleanruskeat reunat. Siipien alapinnat olivat harmaat. Yläperä ja pyrstön yläpeitinhöyhenet suunnilleen ruosteväriset. Pystön reunasulat olivat harmaat, lukuunottamatta kapeaa vaaleanruskeaa ulkosyrjää ja keskisulat mustat, kärjissä valkoiset täplät, ulkoreunat vaaleanruskeat. Koivet olivat hyvin vaaleat, punaruskeat.